

Art. 2. Wykonanie ustawy niniejszej porucza się Ministrowi Spraw Zagranicznych, wykonanie zaś postanowień powyższego porozumienia Ministrom: Skarbu, Rolnictwa i Reform Rolnych oraz Przemysłu i Handlu w porozumieniu z innymi właściwymi ministrami.

Art. 3. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Prezydent Rzeczypospolitej: *I. Mościcki*
Prezes Rady Ministrów: *Sławoj Składkowski*
Minister Spraw Zagranicznych: *Beck*
Minister Skarbu: *E. Kwiatkowski*
Minister Rolnictwa i Reform Rolnych: *J. Poniatowski*
Minister Przemysłu i Handlu: *Antoni Roman*

417

U S T A W A

z dnia 3 lipca 1937 r.

o ratyfikacji podpisanego w Brukseli dnia 1 czerwca 1935 r. protokołu, dotyczącego zmian załącznika H do konwencji urządzającej żeglugę powietrzną z dnia 13 października 1919 r.

Art. 1. Wyraża się zgodę na dokonanie przez Prezydenta Rzeczypospolitej ratyfikacji podpisanego w Brukseli dnia 1 czerwca 1935 r. protokołu, dotyczącego zmian załącznika H do konwencji urządzającej żeglugę powietrzną z dnia 13 października 1919 r.

Art. 2. Wykonanie ustawy niniejszej porucza się Ministrowi Spraw Zagranicznych, wykonanie zaś postanowień powyższego pro-

tokołu — Ministrom Skarbu i Komunikacji w porozumieniu z innymi właściwymi ministrami.

Art. 3. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Prezydent Rzeczypospolitej: *I. Mościcki*
Prezes Rady Ministrów: *Sławoj Składkowski*
Minister Spraw Zagranicznych: *Beck*
Minister Skarbu: *E. Kwiatkowski*
Minister Komunikacji: *Ulrych*

418

U S T A W A

z dnia 3 lipca 1937 r.

o ratyfikacji porozumienia Rzeczypospolitej Polskiej z Wielką Brytanią w formie not, wymienionych w Warszawie dnia 22 marca 1937 r., w sprawie cienia opon pneumatycznych do kół pojazdów konnych.

Art. 1. Wyraża się zgodę na dokonanie przez Prezydenta Rzeczypospolitej ratyfikacji porozumienia Rzeczypospolitej Polskiej z Wielką Brytanią w formie not, wymienionych w Warszawie dnia 22 marca 1937 r., w sprawie cienia opon pneumatycznych do kół pojazdów konnych.

Art. 2. Wykonanie ustawy niniejszej porucza się Ministrowi Spraw Zagranicznych, wykonanie zaś postanowień powyższego porozumienia — Ministrom Skarbu oraz Przemysłu

i Handlu w porozumieniu z innymi właściwymi ministrami.

Art. 3. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Prezydent Rzeczypospolitej: *I. Mościcki*
Prezes Rady Ministrów: *Sławoj Składkowski*
Minister Spraw Zagranicznych: *Beck*
Minister Skarbu: *E. Kwiatkowski*
Minister Przemysłu i Handlu: *Antoni Roman*

419

ROZPORZĄDZENIE MINISTRÓW: OPIEKI SPOŁECZNEJ ORAZ PRZEMYSŁU I HANDLU

z dnia 7 maja 1937 r.

o higienie i bezpieczeństwie pracy w zakładach wyprawiających skóry.

Na podstawie art. 2 ust. 1 i art. 16 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 sierpnia 1927 r. o zapobieganiu chorobom zawodowym i ich zwalczaniu (Dz. U. R. P. Nr 78, poz. 676), art. 2 ust. 1 lit. a) i art. 11 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z

dnia 16 marca 1928 r. o bezpieczeństwie i higienie pracy (Dz. U. R. P. Nr 35, poz. 325), art. 11 ust. (1) lit. e) i art. 26 ustawy z dnia 21 lutego 1935 r. o zapobieganiu chorobom zakaźnym i ich zwalczaniu (Dz. U. R. P. Nr 27, poz. 198) zarządza się co następuje:

§ 1. (1) Przepisom rozporządzenia niniejszego podlegają:

- 1) garbarnie,
- 2) białoskórnice,
- 3) wyprawialnie futer,
- 4) inne zakłady przemysłowe wyprawiające surowe skóry.

(2) Przez nazwę „zakłady”, użytą w rozporządzeniu niniejszym, rozumie się zakłady, wymienione w ust. (1).

§ 2. (1) Wyprawianie skór powinno się odbywać w osobnym budynku zamkniętym, przeznaczonym wyłącznie na ten cel.

(2) W osiedlach lub ich częściach, mających urządzenia wodociągowe i kanalizacyjne, zakłady powinny mieścić się tylko na nieruchomościach połączonych z siecią wodociagową i kanalizacyjną.

(3) W osiedlach lub ich częściach nie mających urządzeń wodociagowych i kanalizacyjnych zakłady powinny mieścić się tylko na nieruchomościach, zaopatrzonych w wodę odpowiadającą warunkom przewidzianym w obowiązujących przepisach dla wody do picia i potrzeb gospodarczych i w urządzenia do odkażania ścieków oraz w urządzenia miejscowe do ich usuwania; urządzenia te powinny być takie, aby ścieki nie zanieczyszczały wody, gleby i powietrza.

(4) Dobroć wody powinna być stwierdzona wynikami badania. Powiatowa władza administracji ogólnej jest obowiązana na żądanie właściciela (dzierżawcy) zakładu pobrać próbę wody celem jej zbadania. Koszty badania wody obciążają właściciela (dzierżawcę) zakładu. Odpis wyników badania wody powinien być przesłany zakładowi przez powiatową władzę administracji ogólnej.

§ 3. Wszelkie odpadki otrzymywane w związku z wyprawianiem skór surowych, jeżeli nie są bezzwłocznie usuwane do kanałów, powinny być składane w miejscach i urządzeniach specjalnie na ten cel przeznaczonych, w sposób zabezpieczający przed zanieczyszczeniem powietrza, gleby i wody.

§ 4. (1) Zakłady powinny mieć oddzielne pomieszczenia na: 1) ubieralnie o powierzchni wolnej podłogi $\frac{1}{2}$ m kw. na każdego pracownika jednej zmiany, 2) natryski w liczbie 1 na 15 pracowników i 3) jadalnię. Pomieszczenia te, jeżeli nie są w budynku oddzielnym, powinny być oddzielone od innych pomieszczeń i mieć osobne wejście.

(2) W ubieralni powinny być:

- 1) umywalnie z dobrą do picia wodą bieżącą, z liczbą kranów odpowiadającą co naj-

mniej 1/10 liczby pracowników jednej zmiany, z odpowiednią ilością mydła i czystych ręczników,

- 2) oddzielnie zamykane, należycie przewietrzane szafki do ubrań domowych w liczbie odpowiadającej co najmniej liczbie pracowników jednej zmiany,
- 3) ławki lub stołki,
- 4) wieszaki.

(3) Zakłady pracy zatrudniające mniej niż 15 pracowników, a nie posiadające własnych urządzeń natryskowych, obowiązane są umożliwić pracownikom korzystanie z innych urządzeń natryskowych przynajmniej raz na tydzień.

(4) Spożywanie posiłku w pomieszczeniach do pracy jest wzbronione. Przed wejściem do jadalni pracownicy obowiązani są umyć ręce.

§ 5. (1) Pomieszczenia, w których odbywa się stała praca, powinny mieć: 1) co najmniej 3 metry wysokości, 2) dostateczne światło dzienne.

(2) Okna w pomieszczeniach tych:

- 1) powinny być otwieralne,
- 2) możliwie dochodzić do samego sufitu,
- 3) stosunek ich powierzchni do powierzchni podłogi powinien wynosić co najmniej 1:10.

(3) Ponadto w pomieszczeniach, w których przy pracy wydzielają się przykre zapachy lub szkodliwe dla zdrowia substancje lotne, powinna być urządzona skuteczna wentylacja sztuczna (mechaniczna, kominy lub tp.).

§ 6. (1) Ściany wewnątrz pomieszczeń, w których odbywa się stała praca, powinny być czysto utrzymywane, a do wysokości 2 m pokryte materiałem nienasiąkliwym i dającym się oczyszczać na mokro.

(2) W działach tzw. mokrych powinna być podłoga gładka, szczelna, wykonana z materiału nienasiąkliwego, oraz mieć rowki lub spadki odprowadzające ścieki do kanałów.

(3) Ujścia do kanałów oraz kanały powinny być przykryte kratką dającą się zdejmować.

(4) Każdego dnia po pracy podłogi powinny być oczyszczone lub wymyte, odpadki zaś usuwane.

§ 7. Surowe skóry, jak również ich części, powinny być przechowywane w chłodnych i przewiewnych składach, oddzielonych od pozostałych pomieszczeń fabrycznych w sposób zabezpieczający otoczenie przed uciążliwymi wyziewami.

§ 8. (1) Pomieszczenia do:

- 1) gotowania garbników chromowych,
- 2) przyrządzania szkodliwych dla zdrowia chemikaliów do wyprawiania skór,
- 3) lakierowania, —

powinny być oddzielone jedne od drugich oraz od pozostałych pomieszczeń fabrycznych.

(2) Przechodzenie przez pomieszczenia, wymienione w ust. (1), oraz wykonywanie w nich pracy nie związanej z obsługą danego działu jest wzbronione.

§ 9. (1) Przy przenoszeniu surowych skór na plecach, ramionach, należy używać nieprzemakalnych ochron na głowę, szyję, plecy i ramiona.

(2) Pracownicy obsługujący doły i bębny oraz pracujący w działach mokrych powinni otrzymywać wysokie i nie przepuszczające wilgoci buty smarowane tłuszczem.

(3) W obróbce skór, w której używane są substancje żrące, pracownicy powinni mieć na rękach rękawice gumowe lub wykonywać pracę za pomocą kleszczy albo innych pomocniczych narzędzi.

§ 10. (1) Bębny obrotowe powinny być zaopatrzone:

- 1) w czasie ich ruchu — w ochrony (bariery, kraty, siatki itp.), zabezpieczające przed przypadkowym uderzeniem;
- 2) w czasie ich bezczynności — w urządzenia, uniemożliwiające ich przypadkowe uruchomienie.

(2) Odstępy pomiędzy bębnami a ścianą od strony, od której odbywa się praca, oraz pomiędzy bębnami, jeżeli w czasie pracy zachodzi konieczność wejścia do tych odstępów, jak również szerokość przejść w pomieszczeniu dla bębnow powinny wynosić co najmniej 1,5 m, odstępy ściany od tylnej strony bębna, od której nie odbywa się praca, powinny wynosić co najmniej 60 cm.

(3) Otwory w bębnach, nie służących jako płuczka, w czasie ich ruchu powinny być szczelnie zamknięte mocno przytwierdzoną pokrywą.

(4) Doły pod bębnami powinny mieć obrzeżenie wysokości co najmniej 15 cm.

§ 11. (1) Kraglaki drewniane powinny być szczelnie obite blachą cynkową lub cynkowaną i posiadać odpowiednie podpórki, wyłączające konieczność podpierania kraglaków w czasie pracy przez pracownika własnym ciałem.

(2) W pomieszczeniach, w których odbywa się praca na kraglakach, na każdy kraglak powinna przypadać powierzchnia podłogi 4 m kw.

(3) Noże do mizdrowania ręcznego skóry powinny być urządzone w sposób zapobiegający zsuwaniu się rąk na ostrze.

§ 12. (1) Przy maszynach, wymagających do ich obsługi dwóch lub więcej pracowników, powinny znajdować się urządzenia, zabezpie-

czające, w razie uruchomienia maszyny przez jednego tylko pracownika, pozostałych pracowników przed nieszczęśliwym wypadkiem.

(2) Maszyny do mizdrowania i odwłaszania skóry, jeżeli walce ich znajdują się na wysokości poniżej 1,75 m, powinny być do tej wysokości zaopatrzone w ochrony zabezpieczające dostanie się rąk pomiędzy walce.

(3) Walce nożowe w częściach nie służących do obrabiania skóry powinny być osłonięte.

§ 13. (1) Doły do moczenia skór, wapnowania, garbowania itp. powinny być z materiału nieprzeziąkliwego, doły z drzewa są dopuszczalne wyłącznie do garbowania skór garbni-kiem roślinnym.

(2) Doły do moczenia skór, wapnowania, garbowania itp. powinny od strony dostępu do nich i od strony przejść między nimi mieć brzeży podwyższone nad poziom podłogi co najmniej o 50 cm, lub też być zaopatrzone w ogrodzenie wysokości co najmniej 1 m, zabezpieczające przed wpadnięciem do dołu.

(3) Doły nie zabezpieczone w sposób podany w ust. (2), zarówno puste jak i napelnione, powinny być stale przykryte mocnymi i dopasowanymi pokrywami.

§ 14. (1) Oczyszczanie dołów powinno być całkowite i odbywać się z zachowaniem należytych ostrożności, w szczególności:

- 1) zawartości ciekłe lub półciekłe należy usuwać za pomocą pomp;
- 2) pracownicy zatrudnieni mieszaniami powinni znajdować się poza dołem.

(2) Jeżeli względy techniczne wymagają wejścia pracowników do dołów, powinny być zachowane następujące środki ostrożności:

- 1) pracownik wchodzący do dołu powinien być zabezpieczony liną;
- 2) każdy pracownik znajdujący się w dole powinien być przez cały czas swego pobytu w nim uważnie obserwowany przez innego pracownika znajdującego się poza dołem i trzymającego koniec liny, do której jest uwiązany pracownik znajdujący się w dole;
- 3) w razie spostrzeżenia, że znajdujący się w dole pracownik ulega zatruciu, powinien on być niezwłocznie wydobyty na zewnątrz;
- 4) jeżeli zachodzi podejrzenie, że w dole mogą być gazy trujące, każdy pracownik wchodzący do dołu powinien być zaopatrzony w maskę gazową albo w inny przyrząd, zapewniający mu dopływ świeżego powietrza lub tlenu.

§ 15. (1) Maszyny do dwojenia skór (fupiarki) i do ich wyrównywania (strugarki) po-

winni mieć urządzenia zapobiegające dostaniu się palców między walce.

(2) Urządzenia, wymienione w ust. (1), powinny być przytwierdzone do maszyny oraz mieć otwór konieczny do przepuszczenia skóry.

(3) Noże taśmowe przy maszynach, wymienionych w ust. (1), w częściach, które w czasie pracy nie są czynne, powinny być osłonięte.

§ 16. (1) Prasy hydrauliczne do wyzmania, prasowania, wyciskania itp. oraz wszelkie maszyny walcowe powinny mieć urządzenia zabezpieczające ręce pracowników przed zgnieciem.

(2) Ochrony ruchome powinny być w czasie ruchu przytwierdzone do maszyny.

§ 17. Strugarki o walcach nożowych powinny być zaopatrzone w urządzenia zapobiegające przypadkowemu nawijaniu się skór na walce nożowe (np. szczotki lub tp.).

§ 18. (1) Maszyny do krajania skór powinny być zaopatrzone w miejscu krajania w listwę ochronną lub inne urządzenia zapobiegające skaleczeniu rąk, a nie utrudniające obsługi maszyny.

(2) W nożycach mechanicznych uderzeniowych nóż powinien być zabezpieczony przed przypadkowym jego opadnięciem.

(3) Maszyny do krajania kory powinny mieć urządzenia do przełączania kierunku ruchu walców chwytowych oraz taśmy transportowej bez końca; rączka aparatu przełączającego powinna być tak urządzona, aby w razie wciągnięcia pracownika przez walce mógł on maszynę unieruchomić. Urządzenia do krajania kory powinny być kryte.

(4) Młyny do garbnika celem zapobieżenia powstawaniu iskier powinny być zaopatrzone w silne magnesy chwytające w odpowiednim miejscu kawałki żelaza (druć, gwoździe itp.), mogące być przypadkowo w garbniku.

(5) Odległość brzoju leja nasypowego od urządzeń miażdżących lub walców w łamaczach kory lub prasach do jej wyciskania powinna być taka, aby pracownik nie mógł dosięgnąć do nich ręką.

§ 19. Odtłuszczanie skór z pomocą lotnych i łatwopalnych rozpuszczalników (benzyna i inne) powinno się odbywać w oddzielnym, ogniotrwałym, specjalnie na ten cel przeznaczonym budynku, oddalonym co najmniej o 5 metrów od innych zabudowań zakładu.

§ 20. Pomieszczenia, wymienione w §§ 19 i 28, powinny odpowiadać następującym wymaganiom:

1) drzwi powinny się otwierać na zewnątrz i prowadzić bezpośrednio na wolne powietrze; drzwi podczas pracy nie wolno zamykać lub zastawiać;

2) podłogi powinny być z materiału nieprzepuszczalnego, ogniotrwałego i nie dającego iskier przy uderzeniu metalem; podłogi te powinny być urządzone w ten sposób, aby spływające rozpuszczalniki (§ 19) nie mogły wypłynąć na zewnątrz pomieszczenia;

3) oświetlenie tych pomieszczeń dozwolone jest tylko za pomocą lamp elektrycznych żarowych; instalacje elektryczne wewnątrz tych pomieszczeń powinny odpowiadać normom Stowarzyszenia Elektryków Polskich, zaleconym przez Ministerstwo Przemysłu i Handlu, dotyczącym pomieszczeń o niebezpieczeństwie wybuchowości; w braku wymienionych wyżej urządzeń do oświetlenia, wejście do tych pomieszczeń jest dozwolone tylko z lampami bezpieczeństwa;

4) pomieszczenia te mogą być ogrzewane jedynie przy wykluczeniu ognia lub żaru;

5) pomieszczenia te powinny posiadać urządzenia do wyciągania zanieczyszczonego parami rozpuszczalników (§ 19) powietrza za pośrednictwem otworów umieszczonych tuż ponad podłogą, wentylujących skutecznie i w sposób bezpieczny przede wszystkim okolice urządzeń wytwarzających pary tych rozpuszczalników; powietrze nasycone parami rozpuszczalników powinno być odprowadzane wprost na wolną przestrzeń do miejsc, w których nie zachodzi możliwość zapalenia się tych par.

§ 21. (1) Przechowywanie rozpuszczalników (§ 19) powinno odpowiadać obowiązującym przepisom.

(2) Przenoszenie rozpuszczalników (§ 19) w pomieszczeniach może być dokonywane wyłącznie w nietłukących się naczyniach.

§ 22. (1) W aparatach ekstrakcyjnych, w których stosuje się rozpuszczalniki, wymienione w § 19, nie wolno używać rozdzielaczy otwartych lub luźno krytych.

(2) Rurki wskazujące poziom tych rozpuszczalników powinny być zabezpieczone od uszkodzeń zewnętrznych.

§ 23. (1) Otwarcie ekstraktora przed całkowitym odpędzeniem rozpuszczalników (§ 19) jest niedozwolone.

(2) Odpędzanie rozpuszczalników (§ 19) ze skór powinno być tak dokładne, aby wykluczało późniejsze ich parowanie.

§ 24. Aparat do destylacji rozpuszczalników (§ 19) powinien być zbudowany i obsłu-

giwany w sposób zabezpieczający przed wypadkami.

§ 25. (1) Wzbronione jest używanie do odtłuszczania skór siarczku węgla, chloroformu oraz eteru etylowego.

(2) Używanie do tego celu takich płynów, jak: czterochlorek węgla, trójchloroetylen, dwuchloroetan, asordyna itp. jest dozwolone tylko wtedy, gdy odtłuszczanie odbywa się w aparatach hermetycznie zamkniętych, w oddzielnych pomieszczeniach dobrze przewietrzanych i nie łączących się bezpośrednio z innymi pomieszczeniami.

§ 26. Przechowywanie płynów, wymienionych w § 25 ust. (2), jest dopuszczalne jedynie w naczyniach szczelnie zamkniętych i nie przepuszczających światła.

§ 27. Pracownicy, wykonywający roboty narażające skórę ich rąk na stałe zetknięcie się z rozpuszczalnikami (§ 19) i płynami, wymienionymi w § 25 ust. (2), powinni być zaopatrzeni w rękawice ochronne nieprzepuszczalne dla danego rozpuszczalnika oraz w razie potrzeby rozporządzać środkiem natłuszczającym skórę.

§ 28. Pomieszczenia do: 1) gotowania lakieru, tłuszczów i pokostu, topienia żywic i wosków i wytwarzania degrasu, 2) ogrzewania pokostu z paleniskiem wewnętrznym — powinny być oddzielone w sposób ogniotrwały od siebie i od innych pomieszczeń zakładu.

§ 29. Ogrzewanie kotłów do gotowania lakieru i tłuszczów, do topienia żywic i wosków oraz do wytwarzania degrasu powinno odbywać się wyłącznie na piecach z zewnętrznym paleniskiem.

§ 30. (1) Ogrzewanie kotłów w pomieszczeniach, w których odbywa się wlewanie do tych kotłów rozpuszczalników łatwopalnych i wybuchowych powinno w zasadzie odbywać się z pomocą pary lub grzejników elektrycznych odpowiadających właściwym dla tego rodzaju pomieszczeń normom Stowarzyszenia Elektryków Polskich, zaleconym przez Ministerstwo Przemysłu i Handlu.

(2) Dopuszczalne jest także ogrzewanie tych kotłów z pomocą:

- 1) gazu — pod warunkiem, że płomień gazowy będzie gaszony przed waniem rozpuszczalników do kotła,
- 2) bezpośredniego ognia ze zwykłego paleniska zewnętrznego tak urządzonego, aby:

a) pomiędzy paleniskiem a pomieszczeniem kotła nie było żadnego bezpośredniego połączenia,

b) kotły były umocowane na stałe i

c) kłapy do czyszczenia i zasuw (szybry) były starannie uszczelnione.

(3) W braku urządzeń, wymienionych w ust. (1) i (2), kotły, do których są wlewane rozpuszczalniki łatwopalne i wybuchowe, powinny dawać się wyjmować i wówczas dodawanie do kotłów tych rozpuszczalników jest dopuszczalne w specjalnym pomieszczeniu zaopatrzonym w wyciąg do usuwania par wybuchowych, lub na wolnym powietrzu w miejscu zabezpieczonym od ognia.

§ 31. Wykipienie płynu z kotła powinno być uniemożliwione.

§ 32. Przepisy §§ 28, 29 i 31 nie mają zastosowania przy doraźnym ogrzewaniu smarów, gruntów, ługów itp.

§ 33. (1) Kotły do gotowania pokostu lub topienia żywic i wosków powinny mieć wyciągi do odprowadzania par i dymów, jeżeli sama budowa kotła i inne sposoby przewietrzania nie zapobiegają przenikaniu par i dymów do pomieszczeń pracy.

(2) Pary palne powinny być: a) bądź odprowadzane na wolne powietrze w sposób zabezpieczający przed ich zapaleniem się, b) bądź kondensowane, c) bądź wreszcie spalane, jeżeli będą zastosowane urządzenia zapobiegające cofaniu się płomienia.

§ 34. Wzbronione jest zdejmowanie bezpośrednio ręcznie z paleniska kotłów z gorącymi cieczami o zawartości ponad 5 kg.

§ 35. Załączona instrukcja (załącznik Nr 1) podaje zasady, które powinny być stosowane w pomieszczeniach, wymienionych w §§ 19, 28 i 30.

§ 36. (1) W pomieszczeniach wymienionych w §§ 19, 28 i 30:

1) powinny się znajdować:

a) po jednej odpowiedniej gaśnicy samoczynnej na każde pomieszczenie,

b) w dostatecznej ilości: suchy piasek, mokre worki, dery lub płachty do gaszenia ognia, umieszczone w sposób umożliwiający ich użycie w każdej chwili;

- 2) wzbronione jest:
- a) palenie tytoniu,
  - b) wchodzenie z otwartym ogniem, żarem lub wykonywanie jakichkolwiek czynności, dających płomień lub iskry,
  - c) wchodzenie osób niepowołanych.

(2) Powyższe zakazy powinny być podane do wiadomości w napisach umieszczonych na zewnątrz tych pomieszczeń.

§ 37. Pracownik, zatrudniony przy moczeniu skór w benzynie lub innych substancjach lotnych, po jednej godzinie pracy powinien być przydzielony do innej pracy; powrót do tej samej pracy nie może nastąpić wcześniej niż po co najmniej 1-godzinnej przerwie.

§ 38. Lakierowanie, malowanie lub zwilżanie skór metodą natryskową może odbywać się tylko w racjonalnie urządzonej szafie z wyciągiem mechanicznym.

§ 39. Trzepanie futer, szlifowanie skór na sucho oraz wszelkie inne prace, przy których powstaje kurz, powinny być wykonywane w urządzeniach wyciągowych.

§ 40. Używanie wydaliny (kału, moczu) do mycia skóry jest wzbronione.

§ 41. (1) Przy maszynach mogących powodować wypadki powinny być umieszczone w miejscach widocznych odpowiednie ostrzeżenia i pouczenia.

(2) W dziale skór surowych i w pomieszczeniach tzw. mokrych powinny być wywieszane pouczenia o możliwości zakażenia się węglikami (załącznik Nr 2).

§ 42. (1) Zakłady istniejące w dniu wejścia w życie rozporządzenia niniejszego powinny być doprowadzone do stanu wymaganego tym rozporządzeniem do dnia 31 grudnia 1937 r. — z zastrzeżeniem przepisu, zawartego w ust. (2) paragrafu niniejszego oraz z uwzględnieniem odmiennych terminów, przewidzianych w § 43 pkt 1), 2) i 3), — w przeciwnym razie ulegną zamknięciu.

(2) Przepisy § 5 ust. (1) pkt 1), § 10 ust. (2), § 13 ust. (1) i (2) i § 18 ust. (4) mają zastosowanie do zakładów nowootwieranych, a w istniejących zakładach tylko do nowych pomieszczeń, przepisy zaś §§ 19 i 29 — tylko do zakładów nowootwieranych.

(3) W zakładach istniejących w chwili wejścia w życie rozporządzenia niniejszego:

1) odfuszczenie skór z pomocą rozpuszczalników, wymienionych w § 19, może się odbywać w pomieszczeniu, przylegającym do innych pomieszczeń zakładu, tylko wtedy, gdy

pomieszczenie to jest położone na parterze, jest oddzielone od innych pomieszczeń murem ogniotrwałym, wystającym ponad dach o 0,5 m, i nie łączy się z innym pomieszczeniem bezpośrednio przez drzwi, okna lub inne otwory;

2) paleniska kotłów do gotowania lakieru lub tłuszczów oraz wytwarzania degrasu (§ 29) mogą być wewnątrz pomieszczeń, lecz tylko wówczas, gdy kotły są zaopatrzone w urządzenie, uniemożliwiające przedostanie się do ognia zawartości kotła.

§ 43. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1938 r. z wyjątkiem przepisów:

- 1) § 4 ust. (1) pkt 1) i 3) i ust. (2), § 6 ust. (2) i (3) i § 38, które wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1939 r.,
- 2) § 5 ust. (3) i § 8, które wchodzi w życie z dniem 1 lipca 1939 r.,
- 3) § 2 ust. (1), § 5 ust. (1) pkt 2) i ust. (2) pkt 3), § 11 ust. (2) i § 39, które wchodzi w życie z dniem 1 lipca 1940 r.

Minister Opieki Społecznej:

Marian Zyndram-Kościałkowski

Minister Przemysłu i Handlu: *Antoni Roman*

Załącznik Nr 1 do rozporządzenia Ministrów: Opieki Społecznej oraz Przemysłu i Handlu z dnia 7 maja 1937 r. (poz. 419).

I N S T R U K C J A

dla pracowników zatrudnionych w zakładach wyprawiających skóry przy pracy z materiałami łatwopalnymi i wybuchowymi.

(1) Każdy pracownik powinien przestrzegać, by nie przystępować do pracy w ubraniu przesyconym nadmiernie benzyną, terpentyną, benzolem lub innymi cieczami i rozpuszczalnikami łatwopalnymi lub wybuchowymi. W razie oblania ubrania roboczego tymi materiałami należy niezwłocznie ubranie takie zmienić.

(2) Dolewanie do kotłów cieczy i rozpuszczalników, wymienionych w ust. (1), może się odbywać jedynie po dostatecznym ostygnięciu zawartości kotła.

(3) W razie zapalenia się zawartości kotła należy natychmiast zamknąć kocioł pokrywą, uszczelniając szpary piaskiem, popiołem, mokrymi płachtami lub tp.

(4) Należy zapobiegać wykipieniu łatwopalnych materiałów z kotła przy pomocy regulacji ogrzewania, mieszania, dopełniania lub tp.

(5) W razie zapalenia się ubrania na pracowniku ogień należy gasić przez stłumienie go płachtami, kocami, derami lub tp. i przez tarzanie po ziemi.

(6) Do pomieszczeń, w których znajdują się materiały łatwopalne lub wybuchowe albo w których odbywa się praca tymi materiałami, nie wolno wchodzić z ogniem lub zapalać w nich ognia. Palenie tytoniu w tych pomieszczeniach jest surowo wzbronione.

Załącznik Nr 2 do rozporządzenia Ministrów: Opieki Społecznej oraz Przemysłu i Handlu z dnia 7 maja 1937 r. (poz. 419).

Wskazówki dla narażonych na zarażenie się węglikami pracowników zakładów wyprawiających skóry.

(1) Węglik jest chorobą zwierząt, która przenosi się także na ludzi.

(2) Zakażenie powoduje specjalny zarazek węglikowy, który znajduje się we krwi, w skórze lub sierści zwierząt chorych.

(3) Przeniesienie na człowieka powstaje w przedsiębiorstwach, w których pracownicy stykają się ze skórą, sierścią, mięsem, wnętrznościami i odchodami zwierząt chorych.

(4) Drogi zakażenia są następujące:

- a) Uszkodzona skóra, jak: rany, zadrapania, wrzody, krosty itp.
- b) Wdychywanie kurzu powstałego przy pracy ze zwierzęcymi skórą, sierścią, mięsem, kiszka-

mięsem, kiszka-

- c) Spożycie mięsa zwierząt zarażonych węglikami.
- d) Spożywanie pokarmów zanieczyszczonych materiałami, zakażonymi węglikami.

Węglik jest chorobą uleczalną, jeżeli zarażony bez żadnych opóźnień uzyska pomoc lekarską. Bez leczenia węglik bardzo często powoduje śmierć. Wobec tego pracownicy powinni ściśle stosować się do wskazówek następujących:

1. Unikać wnoszenia kurzu przy manipulowaniu materiałami zwierzęcymi, podejrzany o zanieczyszczenie węglikami.

2. Posługiwać się przy pracy zawsze ubraniami roboczymi.

3. Myć dokładnie ręce przed jedzeniem, piciem, paleniem tytoniu i przed ubraniem się w odzież osobistą po skończeniu pracy.

4. Nie zdrapywać krostek ani nie drapać miejsc swędzących.

5. Zawiadomić natychmiast kierownictwo robót o wszelkich, nawet najdrobniejszych, uszkodzeniach lub schorzeniach skóry, zwłaszcza rąk. Kierownictwo robót powinno ułatwić otrzymanie przez zgłaszającego się jak najszybszej pomocy lekarskiej.